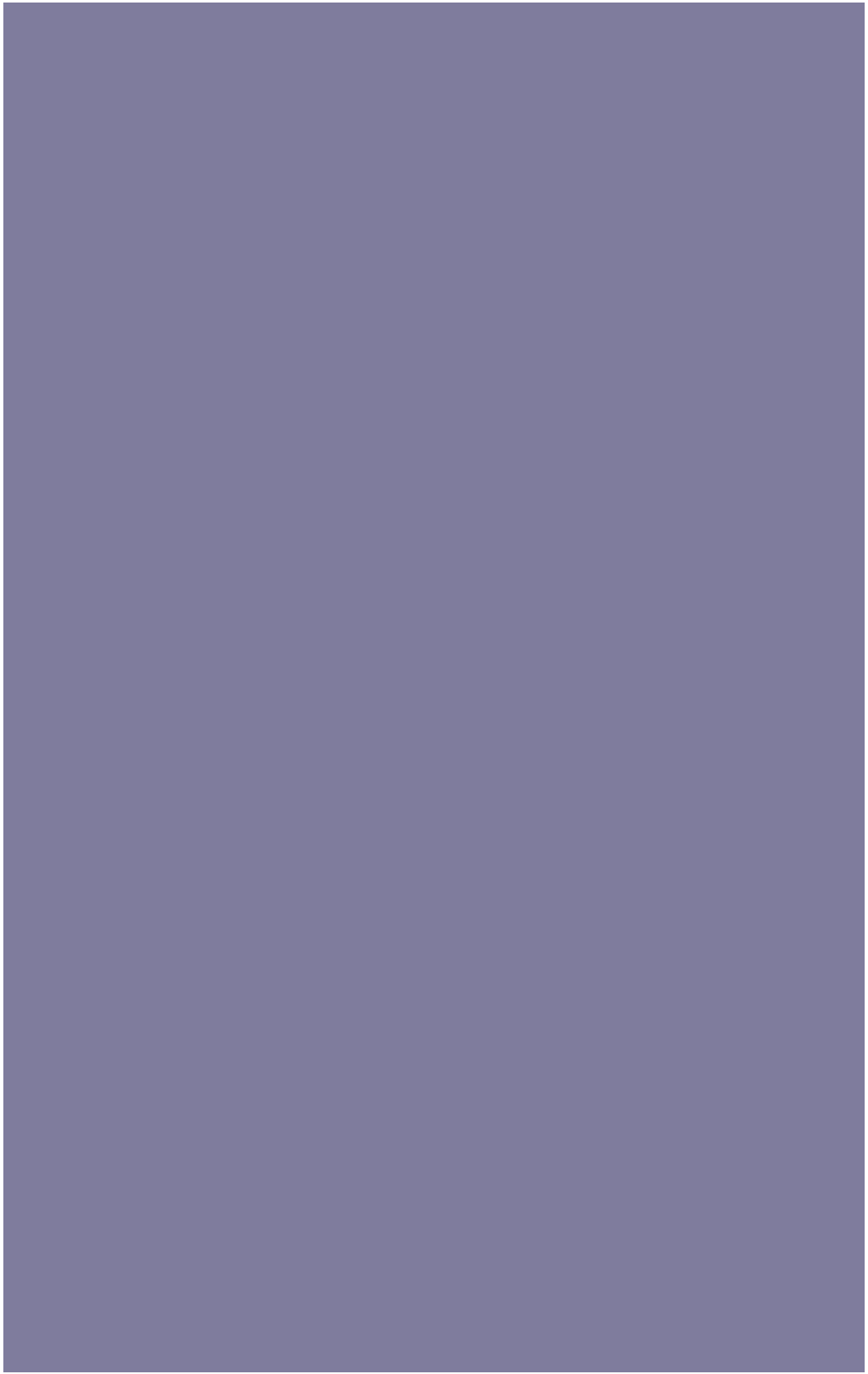
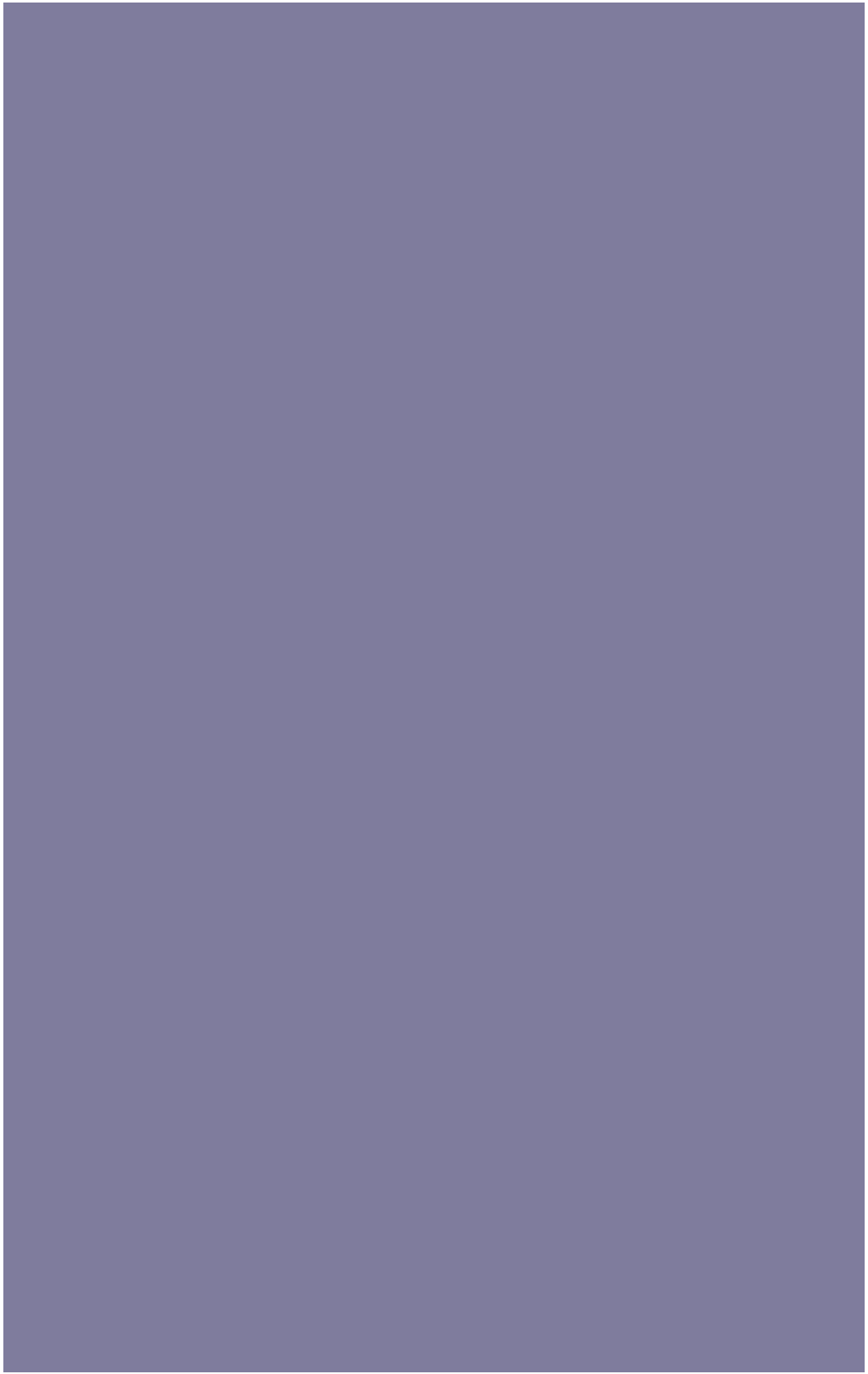

SPOOKOLOGIE

TOM HOFLAND & PASCAL VAN HULST

SPOOKOLOGIE
EEN VELDGIDS VOOR
SPOKEN EN GEESTEN
IN DE LAGE LANDEN

MET TEKENINGEN VAN

LIZER VAN HATTEM

EN EEN GASTBIJDRAGE VAN

SÁNDOR CHARDONNENS

Amsterdam • Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij bv
2026

INHOUD

Inleiding 7

Verklarende begrippenlijst 13

1

Huisgeesten (*Spiritus domestici*) 21

- 1.1 De huis-tuin-en-keukengeest (*Domesticus regularis*) 25
- 1.2 De klopgeest (*Domesticus turbulens*) 39
- 1.3 Dolende geest (*Domesticus errans*) 54
- 1.4 Schaduwgeest (*Domesticus umbra*) 65
- 1.5 Boze geest (*Domesticus daemon*) 74

2

Geesten van dierbaren (*Spiritus familiares*) 83

- 2.1 Troostende geest (*Familiaris consolans*) 87
- 2.2 Beschermgeest (*Familiaris tutela*) 96
- 2.3 Geest van een levende (*Familiaris vivus*) 106
- 2.4 Droomgeest (*Familiaris somnialis*) 117

3

Natuurgeesten (*Spiritus naturales*) 125

- 3.1 Witte wieven (*Naturales dominae albae*) 130
- 3.2 Alf (*Naturalis alfus*) 139
- 3.3 Hellehond (*Naturalis canis infernalis*) 153

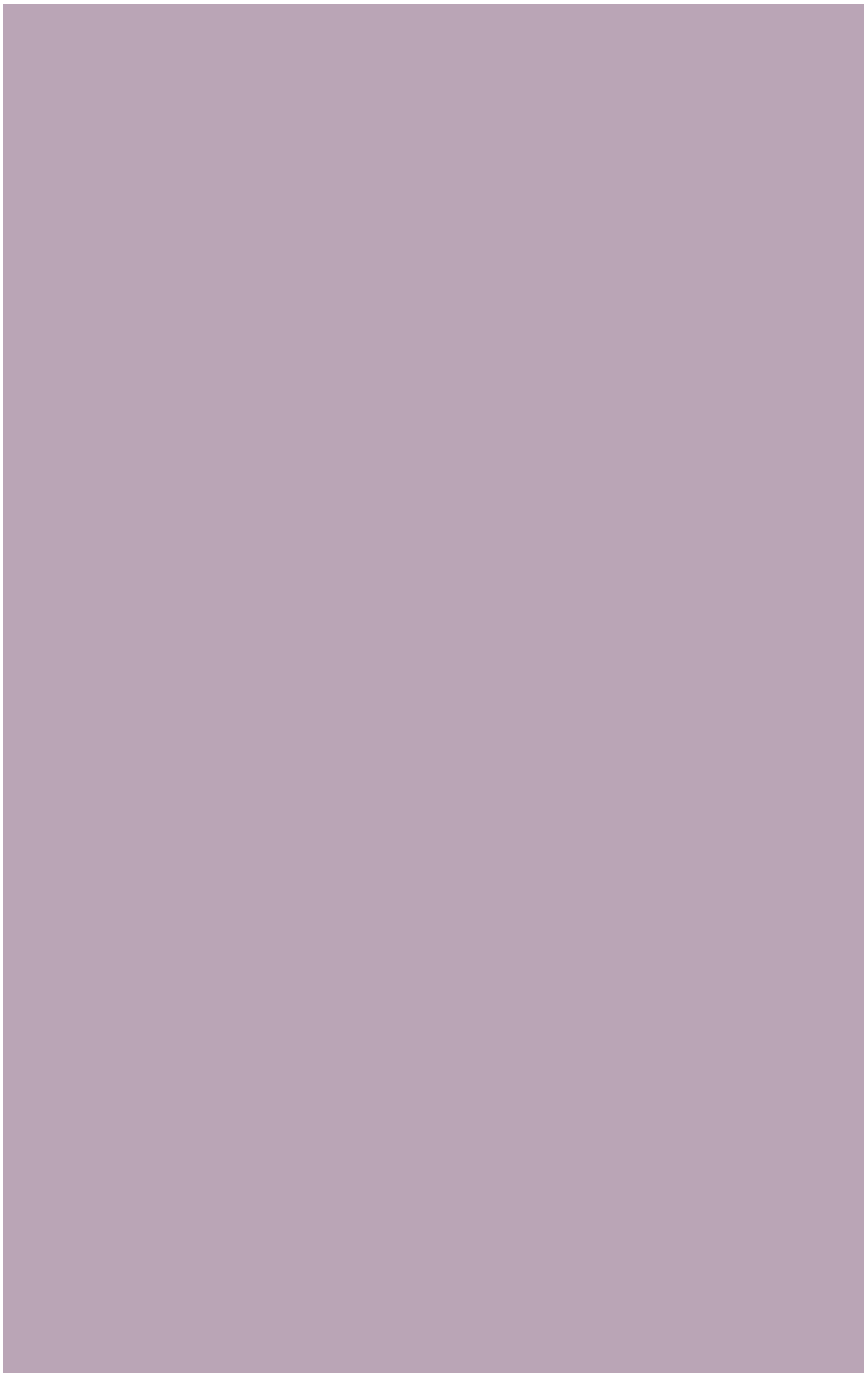
4

Bijzondere vermeldingen 163

- 4.1 Spookobjecten (*Spiritus res*) 166
- 4.2 Engelen (*Spiritus angeli*). Een gasthoofdstuk door
Sándor Chardonnens (Radboud Universiteit) 179

Dankwoord 193

Verder lezen 195 Verder luisteren 196

INLEIDING

HET WAS EEN STUK makkelijker geweest om een veldgids over vogels te schrijven, of beter nog, planten. Als iemand niet gelooft dat je een moeraswolfsklauw hebt gezien, neem je diegene mee naar het vennetje waar je de varen hebt zien groeien. Als je de roep van de beflijster hoort trek je je verre- kijker en speur je door de boomtoppen tot je hem vindt.

Hoe anders is het met geesten en spoken! Een in het zwart geklede man verschijnt bovenaan de trap, het bovenlichaam van een vrouw zweeft in het holst van de nacht naast je bed, en een onzichtbare kracht smijt de boekenkast om. Wie vertel

je het? En wie zal je geloven? Geesten, spoken en andere bovennatuurlijke wezens verschijnen vrijwel nooit op afroep (een uitzondering daargelaten). Ze zijn grillig, onvoorspelbaar en houden zich alleen aan hun eigen wetten. Helaas is er geen vennetje waar de geesten wachten om gekeurd te worden door je ongelovige vrienden, en ook een verrekijker maakt een schimmig beeld niet scherper.

Daarom zijn er nog altijd mensen die niet geloven dat ze bestaan. Onzin natuurlijk. Spoken bestaan omdat wij ze waarnemen. Zo simpel is het. Waar ze vandaan komen, hoe ze ontstaan en wat ze precies willen is een tweede. Maar ze zijn er. Ook als je ze hallucinaties noemt of een voortbrengsel van eenzaamheid. Ook als de waarnemer half in slaap blijkt of al dagen geen oog heeft dichtgedaan. Het spook is dan ook bovenal een ervaring. Vaak (maar zeker niet altijd) een zeer particuliere. Dergelijke ervaringen ontkennen, is een deel van onze menselijkheid ontkennen.

Wij, Tom Hofland en Pascal van Hulst, hebben een fascinatie voor het geestenrijk. Als kind waren we er bang voor, als tieners spotten we ermee en als volwassenen proberen we het een plek te geven in ons seculiere bestaan. Zo hebben we talloze ooggetuigenverslagen verzameld, zowel in ons privé- als in ons beroepsleven, bijvoorbeeld voor onze podcastserie *Er is iets vreemds gebeurd*, waarin we getuigen lieten vertellen over hun ervaringen met het bovennatuurlijke. Ons oorspronkelijke plan was om drie afleveringen te maken met elk twee verhalen. We dachten namelijk dat het moeilijk genoeg zou zijn om zes geloofwaardige vertellers te vinden. Meer dan honderd interviews later hadden we iets belangrijks geleerd: dat we in Nederland weliswaar niet graag openlijk praten over spoken en geesten, maar dat we ze daarom niet minder vaak waarnemen. Of wij erin geloven of niet heeft blijkbaar geen invloed op het leefgebied van het spook.

Deze gids is voor alle mensen die misschien niet geloven in geesten, spoken, entiteiten, engelen of andere wezens, maar er wel bang voor zijn.

In zekere zin is het een ‘omgekeerde’ veldgids. We vertellen je namelijk niet naar welke plek je moet gaan om een geest te ontmoeten (daar is namelijk geen peil op te trekken), maar we vertellen je hoe je de geest kunt determineren die jón gevonden heeft. Een handig boekje dus voor iedereen die wil weten wat die voetstappen op zolder betekenen. Is het een *Domesticus errans* of een *Domesticus turbulens*? Zit er een *Familiaris tutela* in het schuurtje in de tuin of dwaalt er een *Domina alba* over de heide bij de camping? We maken onderscheid tussen verschillende soorten geesten, geven sommige van hen voor het eerst een naam en vormen op die manier een profiel. Als jij vanavond onder de lakens bent gekropen en er zit plots een man in soldatenuniform op de rand van je bed – en je weet zeker dat het geen inbreker is – hoef je alleen nog maar deze gids te raadplegen en je weet precies met wat voor verschijning je te maken hebt én hoe je kunt handelen.

Er zijn in Nederland en België tal van benamingen voor de fenomenen die we gaan behandelen: spook, geest, entiteit, fantoom, ziel, engel en demon, bijvoorbeeld. En dan hebben we het nog niet over de buitenlandse benamingen voor bovennatuurlijke wezens zoals de Arabische *djinns*, de Thaise *phi*, de Surinaamse *winti*, de Oost-Aziatische *preta* en de Japanse *yurei*. Omdat het ondoenlijk is om de hele mondiale geestenwereld in kaart te brengen, beperken we ons tot de Lage Landen en maken uitstapjes naar Engeland, Duitsland en Scandinavië. We baseren ons op de bevindingen die we hebben gedaan tijdens ons eigen veldwerk, dicht bij huis en binnen de West-Europese cultuur. Dat veldwerk bestaat voornamelijk uit gesprekken met mensen die de geesten en spoken uit dit boek in het wild zijn tegengekomen. Alle in dit

boek beschreven bovennatuurlijke wezens zijn dus gebaseerd op werkelijke ervaringen. Enkele van deze verhalen lees je aan het begin van de hoofdstukken. Namen van getuigen zijn gefingeerd.

We zullen de woorden ‘spook’ en ‘geest’ door elkaar gebruiken. Het is ons zelfs na jaren van onderzoek niet helemaal duidelijk welke term het beste past in welke context. De etymologie van beide is bekend, maar daar zullen we nu niet in duiken. Het is hoe dan ook, voor de dynamiek in het schrijven, een luxe om de twee woorden te kunnen gebruiken.

Daarnaast geven we de geesten Latijnse namen waarin het woord *spiritus* herhaaldelijk terugkomt. Het woord ‘spiritus’ geeft weer een heel andere betekenis aan de verschijningen in de geestenwereld dan de woorden ‘spook’ of ‘geest’. ‘Spiritus’ betekent letterlijk adem. Zo vluchtig en onwaarneembaar als een geest kan zijn, zo wordt deze ook in het Latijns beschreven. Als een zuchtje wind dat zich niet laat horen of zien. Met ‘spiritus’ verwijzen we naar de geestenwereld. Een parapluterm voor een enorme verscheidenheid aan fenomenen.

Tot slot is het goed om te benadrukken dat we hier te maken hebben met een schimmige wereld. We hebben het hier niet over een vogeltje, maar over een beestje waar de meeste mensen niet eens in geloven. We proberen de geestenwereld zo objectief mogelijk in kaart te brengen, maar het blijft een mysterieuze wereld, die haar vele geheimen niet zomaar prijsgeeft. Bovendien gaat dit boek niet over ons geloof in geesten; het gaat over de mogelijkheid op een ontmoeting met een spook en wat te doen in die situatie. Het gaat over de verhalen van hen die een geest gezien hebben. Het gaat over een prachtige wereld die we maar al te vaak wegwuiven, maar die we ook zouden kunnen omarmen, zelfs als deze niet echt zou kunnen zijn. We gaan in deze gids niet uitpluizen wat waar

is. We beschrijven de geestenwereld zoals deze zich aan ons toont en benaderen het spook als moeraswolfsklauw of beflijster. We beschrijven, kaderen en brengen het spook tot leven.

Tom Hofland & Pascal van Hulst

VERKLARENDE BEGRIPPENLIJST

ZOALS EEN VOGELAAR HET zonder schroom over *dippers* en *lifers* heeft, kent ook de spookologie een waslijst aan jargon. Hieronder omschrijven we de belangrijkste termen en begrippen. Onze definities zijn niet in steen gebeiteld, we leggen alleen maar uit hoe wij deze begrippen gebruiken.

Bovendien kunnen we in ieder hoofdstuk wel opnieuw gaan vertellen over allerlei materialen die je kunt gebruiken bij het determineren van je spook, maar we leggen het liever één keer goed uit. Datzelfde geldt voor een aantal geschiedkundige gebeurtenissen. Wat bijna alle spoken met

elkaar gemeen hebben is dat ze al sinds mensenheugenis op aarde zijn. Onze perceptie van hen is dus onderhevig aan de tijd, want wij mensen interpreteren en herdefiniëren continu. De Germanen, de Romeinen, de christenen en moderne atheïsten hadden allemaal zo hun eigen ideeën over spoken en geesten. Om niet in ieder hoofdstuk hetzelfde stukje geschiedenis te hoeven behandelen doen we dat hieronder.

CHRISTENDOM

Voor ieder spook geldt op een bepaald moment in de geschiedenis hetzelfde: het christendom is ermee gaan rommelen. Dit kunnen we ieder hoofdstuk onder het kopje 'geschiedenis' opnieuw uitgebreid behandelen, maar dat gaan we niet doen. Verspreid door het boek zal je er een aantal keer wat over horen. We hebben ons best gedaan hierbij niet in herhaling te vallen. Maar om het hier eens en voor altijd helder te hebben: spoken zijn er altijd al geweest. De manier waarop mensen in Europa ermee omgingen verschilde van tijd tot tijd. En zeker de komst van het christendom heeft een, tot nog toe, onuitwisbare indruk gemaakt. Maar dat proberen wij met dit boek een beetje meer in balans te krijgen.

DEMON

Anno 2025 een verzamelnaam voor kwaadaardige bovennatuurlijke wezens. Veel mensen verstaan onder het woord 'demon' een gevallen engel, een dienaar van Satan. De term is echter verwarrend omdat bij de kerstening van Europa ontzettend veel bovennatuurlijke wezens het stempel 'demon' kregen. In principe was de regel: stond het niet in de Bijbel, dan was het een demon, met als gevolg dat het gros van de bovennatuurlijke wezens waarin voorchristelijke Europeanen geloofden als kwaadaardige demonen werd weggezet.

‘Demon’ werd dus een paraplueterm waar, vanuit christelijk perspectief, heel veel bovennatuurlijke wezens onder vallen.

Kabouters en andere huisgeesten zijn in onze visie dus geen demonen. Zie hoofdstuk 4.2 ‘Engelen’ voor meer hierover.

EMF-METER

EMF staat voor *electromagnetic field*, en EMF-meters zijn kleine apparaatjes (ongeveer ter grootte van een telefoon) die elektromagnetische straling kunnen opvangen. Elektriciens gebruiken ze bijvoorbeeld om problemen in elektrische installaties op te sporen, maar ook de moderne geestenjager maakt gretig gebruik van de EMF-meter.

Het idee dat geesten een magnetisch veld uitzenden begon bij de Duitse arts Franz Mesmer, die in de achttiende eeuw theoretiseerde dat elk organisme een eigen magnetisch veld uitzendt, het zogenaamde ‘dierlijk magnetisme’. Hij geloofde dat ziekten ontstonden door verstoringen van deze magnetische velden en dat mensen genezen konden worden door de velden te beïnvloeden. Zijn claims zijn uitvoerig onderzocht en vervolgens volledig weerlegd, maar ze hebben ons veel geleerd over het placebo-effect en de kracht van suggestie.

Hoewel dierlijk magnetisme niet bleek te bestaan bleef het idee dat de menselijke geest een magnetisch veld uitzendt erg populair. Daarom grijpen geestenjagers anno 2025 nog altijd naar een EMF-meter wanneer ze spookhuizen bezoeken.

ENGEL

Een gevleugelde dienaar van God. Het woord ‘engel’ betekent boodschapper in het Grieks, en engelen worden dan ook vaak als boodschappers of loopjongens gezien die allerlei klus-

jes uitvoeren voor God. De tegenhanger van de (ongevallen) engel is de gevallen engel, in de volksmond ook wel een demon genoemd. Zie hoofdstuk 4.2 'Engelen' voor een uitgebreide beschrijving.

EVP

EVP staat voor *electronic voice phenomenon*, het verschijnsel waarbij mensen denken de stem van een overledene te horen door een elektronisch apparaat, zoals een telefoon of radio. Ook worden op opnames soms stemmen waargenomen die niemand tijdens het opnemen waren opgevallen. Het idee is dat de geest in kwestie niet krachtig genoeg is om zichzelf hoorbaar te maken in de fysieke wereld maar wel de elektronica kan manipuleren, waardoor een stem toch te horen is op de opname.

FOLKLORE

Gewoontes, sagen en verhalen van het volk.

GEEST

In de context van spookologie beschrijft de term 'geest' de ziel van een overleden mens of dier die los van het lichaam kan bestaan. Synoniem met spook.

GEESTENJAGERS

Mensen die proberen het bestaan van geesten en spoken te bewijzen, vaak met moderne technologische middelen. Bekende geestenjagers zijn onder anderen de Britse Harry Price en het Amerikaanse stel Ed en Lorraine Warren. Op de sterk geromantiseerde levens van laatstgenoemden zijn de *Conjuring*-films gebaseerd.

GERMANEN

De Germanen zijn niet één volk. Het betreft hier een grote verzameling van volkeren en stammen die leven in Noord- en West-Europa en er vanaf grofweg vijfhonderd jaar voor onze jaartelling zijn komen wonen. Hun gemene deler is de linguïstische en culturele verwantschap.

KELTEN

Ook voor de Kelten geldt: het betreft hier niet één volk. Het is geen nationalistisch, maar een puur linguïstisch en cultureel begrip. Waarom we de Kelten hier noemen is omdat ze ondanks culturele en linguïstische verschillen nauw verwant zijn aan de Germanen en in dezelfde tijd leefden. Ze hebben elkaar beïnvloed en daardoor hadden ze – kort gezegd – een soortgelijke omgang met de geestenwereld.

MEDIUM

Iemand die contact kan leggen met geesten. Dit gebeurt op talloze manieren: in dromen, door automatisch schrift of door simpelweg met de geest te praten.

In de wereld van de mediums is het altijd lastig om te bepalen of je nu met een kwakzalver te maken hebt of met iemand die echt contact weet te leggen. Daar zouden we een hele aparte veldgids over kunnen schrijven. Maar eenmaal gevonden zal een betrouwbaar medium, namens jou, het contact zoeken met de geest in kwestie. Mediums gebruiken daar een scala aan instrumenten voor. Zo wordt er regelmatig witte salie verbrand, die ruimtes zou reinigen van negatieve energie.

NATUURGEEST

Een geest met een niet-menselijke oorsprong, zoals een alf of een kabouter. Je vindt ze vaak in de natuur en ze lijken ook verantwoordelijk voor allerlei natuurlijke processen. Veel natuurgeesten zijn nauw gaan samenleven met de mensen, zoals de eerdergenoemde kabouter (zie hoofdstuk 1.1 ‘De huis-tuin-en-keukengeest’ voor meer over kabouters). Door christelijke denkers werden veel natuurgeesten als demonen bestempeld. Dit is echt een puur christelijk perspectief.

SEANCE

Een Frans leenwoord dat ‘sessie’ of ‘zitting’ betekent. In de context van de spookologie is het echter een bijeenkomst waarbij getracht wordt met een geest te communiceren. Doorgaans wordt zo’n seance geleid door een medium. Zie hoofdstuk 1.1 ‘De huis-tuin-en-keukengeest’ voor een uitgebreidere beschrijving.

SJAMA(A)N(ISME)

Een sjamaan kan je zien als een soort priester of ziener die onder meer in staat is te reizen in de geestenwereld. Dit doen sjamanen middels het opwekken van een transcendente toestand of bewustzijnsverandering. Sjamanen komen over de hele wereld voor en je vindt ze terug in alle tijden van de geschiedenis. Het sjamanisme is een oude praktijk die ook aan ontwikkeling onderhevig is. In Nederland is het neo-sjamanisme springlevend, maar dat dit verschilt van traditionele vormen van sjamanisme uit bijvoorbeeld Siberië of Zuid-Amerika moge duidelijk zijn. De meeste Nederlandse ‘sjamanen’ zijn onderdeel van een moderne, westerse interpretatie van sjamanistische praktijken.

SPOOK

Zie 'Geest'.

SPOOKOLOGIE

De term 'spookologie' wordt incidenteel ook wel gebruikt als de Nederlandse vertaling van *hauntology*, een door Jacques Derrida geïntroduceerd filosofisch begrip dat aan wil duiden dat het heden altijd geplaagd wordt door het verleden en 'verloren toekomsten'. Het wordt soms ook genoemd als een nostalgisch muziekgenre waarin samples van vroeger worden gebruikt. Wij bedoelen er echter niets meer of minder mee dan 'de studie van spoken'.

ZIEL

In de context van spookologie het deel van de mens dat doorleeft na de dood. Zie 'Geest'.